

מיומנות מס. 5

אפיון הדמויות והכרת פועלם

”שמעו אלי רדפי צדק מבקשי ה'
הביטו אל צור חצבתם ואל מקבת בור נקרתם:
הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם”

”לומד אדם ספר בראשית.. אינו משים לב כלל שמעשי אבות תורה שלמה היא:
תורת האמונה, הדעות, המידות וכל שלמות האדם”

(ר' חיים יצחק אייזיק שר צ"ל, ראש ישיבת סלבודקא).

ערכים רבים בלימוד התורה נקנים מתוך לימוד אודות דמויות ופועלם.
במהלך הלימוד רוכש התלמיד את היכולת לאפיין את הדמות שעליה הוא לומד – מהם
הערכים והמידות המיוחדות לה מתוך המסופר אודותיה בתנ"ך.
זהו בסיס ליצירת הזדהות והליכה בדרכי אבות.

שלב א (כיתות א-ב)

בשלב זה המורה מדגים כיצד הוא משייך מידות ותכונות לפרטים המופיעים בפסוק. המורה
יתמקד בפעולה, או באמירה, אחת ויציין את התכונה או המידה הנלמדים ממנה. בשלב זה
נבחר פסוק שהמסר, או הערך, עולה ממנו בצורה ברורה.
לדוגמא:

בראשית י"ב – מסע אברהם לארץ ישראל:

בפרק מתוארות פעולות שונות של אברהם אבינו. המורה יתמקד בפעולה אחת של אברהם
מתוך מכלול הפרטים, ויראה לתלמידים כיצד ניתן ללמוד על דמותו של אברהם מתוך פעולה
זו:

”וַיֵּלֶךְ אַבְרָם כְּאִשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵי ה'” - אברהם מאמין בה', ומתגבר על הקשיים שבעזיבת ארצו,
כדי לקיים את מצוות ה'.

”וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה'” אברהם מאמין בה' ומגדל את שמו בין אנשי הארץ.

שלב ב (כיתות ג-ה)

בשלב זה המורה מלמד פרטים על הדמות מתוך הפסוקים, ומבקש מהתלמידים לציין אלו ערכים/תכונות/מידות הקשורות לפרטים אלו.

לדוגמא:

שמות פרק ב:

”וַיֵּצֵא בַיּוֹם הַשְּׁנִי וְהַיְהוּדָה שְׁנֵי אַנְשִׁים עֲבָרִים נָצִים וַיֹּאמֶר לְרֹשֶׁע לְמָה תִּבְהַרְעָךְ”

המורה ישאל את התלמידים מה ניתן ללמוד מפסוק זה על מידתו של משה.

או:

במעשה המרגלים בפרשת שלח:

”וַיְהִי כִּלְבָב אֶת הָעָם אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר עֲלֵה נַעֲלֵה וַיְרַשְׁנוּ אֶתְּהָ בִּי יָכוֹל נוֹכַח לָהּ: וְהָאֲנָשִׁים

אֲשֶׁר עָלוּ עִמּוֹ אָמְרוּ לֹא נוֹכַח לַעֲלוֹת אֶל הָעָם בִּי חִזָּק הוּא מִמֶּנּוּ:

המורה ישאל את התלמידים מה ניתן ללמוד ממעשיו של כלב, על דמותו ותכונותיו?

”וַיְהִי כִּלְבָב אֶת הָעָם אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר עֲלֵה נַעֲלֵה וַיְרַשְׁנוּ אֶתְּהָ בִּי יָכוֹל נוֹכַח לָהּ: וְהָאֲנָשִׁים

אֲשֶׁר עָלוּ עִמּוֹ אָמְרוּ לֹא נוֹכַח לַעֲלוֹת אֶל הָעָם בִּי חִזָּק הוּא מִמֶּנּוּ:

המורה ישאל את התלמידים מה ניתן ללמוד מדבריו של כלב, על דמותו ותכונותיו?

שלב ג (כיתה ו)

החל מכיתה ו נבקש מהתלמיד לאפיין דמות מתוך המסופר עליה במספר מקורות.

כמו כן נבקש מהתלמיד לחשוב מה ניתן ללמוד מאותה דמות.

כך ילמד התלמיד להתבונן במסופר על דמויות בתנ"ך, ולהזדהות עם הדמות וערכיה.

דוגמה לאפיון דמות על בסיס מספר מקורות ניתן למצוא במשימת הערכה מסכמת על דמותו של משה רבנו. את המשימות ניתן למצוא במאגר המשימות המופיע באתר ראמ"ה וכן באתר "ללמוד וללמד".

[משימות הערכה, משה רבנו](#)

נספח למיומנות 5 – זיהוי דמויות ומאזכרים

חשוב להכיר מרכיב בסיסי יותר בלימוד אודות דמויות, והוא: זיהוי הדמויות ביחידה. בטרם יוכל התלמיד לאפיין דמויות וללמוד מהן, עליו ראשית לזהות אותן בפסוקים. בנוסף, התלמיד צריך לדעת לשייך לדמות מעשים/ציטוטים המופיעים בפסוקים. לא פעם ישנה התייחסות לדמות בפסוקים באמצעות מאזכרים ("ויאמר"/"ויקה" - מי אמר/ מי לקח? מי שנזכר קודם בפסוק) ועל התלמיד להכיר זאת. רק כאשר התלמיד מבין לאיזו דמות מתייחסות הפעולות/האמירות הוא יכול להסיק מכך על תכונות ומידות.

לדוגמא:

(1) "שָׁמְעוּ אֲדֹנָי נְשִׂיא אֱלֹהִים אֲתָהּ בְּתוֹכֵנוּ" (התלמיד צריך לזהות כי מדובר על אברהם)

(2) וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל בְּנוֹ מַה זֶה מְהֵרָתְ לְמִצְאָ בְּנֵי וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרָה ה' אֵלַי לְהִיךְ לְפָנָי:

(התלמיד צריך לזהות כי המשיב הוא יעקב)

דברים אלו נכונים במיוחד בפרקים שבהם יש ריבוי דמויות. נדגים זאת בקצרה באמצעות קטע מחומש במדבר (פרק יב, פסוקים ה-ח).

ה וַיֵּרֶד ה' בְּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֵד פְּתַח הָאֹהֶל וַיִּקְרָא אֶהָרֶן וּמְרִים וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם

ו וַיֹּאמֶר שָׁמְעוּ נָא דְבָרַי

אם יִהְיֶה נְבִיאֵכֶם ה'

במְרָאָה אֵלָיו אֶתְוַדַּע בְּחִלּוֹם אֲדַבֵּר בּוֹ

ו לא בֶן עֲבָדַי מֹשֶׁה בְּכֹל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא

ה פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבֵּר בּוֹ וּמְרָאָה וְלֹא בְּחִידָת וּתְמִנַּת ה' יִבִּיט

וּמִדּוֹעַ לֹא יֵרְאֶתֶם לְדַבֵּר בְּעַבְדֵי בְּמֹשֶׁה

בפסוקים אלו:

- מופיעים משה אהרן ומרים
 - ה' מדבר עם אהרן ומרים אודות משה.
 - בדברי ה' ישנה השוואה בין נבואת משה לנבואת שאר הנביאים.
- התלמיד צריך לזהות את המאזכרים (כגון: "הוא" – משה, "אליו"- נביא רגיל).

הערה: אפיון הדמות הוא שלב בדרך להפנמת ערכים ומידות. על כן חשוב להמשיך את הלימוד בשאלות הפנמה שמעמיקות את ההבנה/הזדהות עם הדמות/תכונה הנלמדת, כגון:
על איזה קושי התגבר כלב כשאמר "עלה נעלה כי יכול נוכל לה"? איזו תכונה אפשר לו לעמוד כנגד 10 המרגלים האחרים?
האם אתה מכיר אדם אחר בתנ"ך או בימינו שהיתה לו תכונה דומה? היכן בחיך ניתן ליישם מידה זו?